

УДК 339.9

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ КРАЇН БРІК В СУЧАСНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ**Биков О.М., аспірант**

Черкаський державний технологічний університет

В работе проведен анализ факторов экономического роста стран БРИК, рассмотрено влияние кризиса 2008–2009 гг. на их экономику, описана перспектива их дальнейшего развития.

Ключевые слова: БРИК, темпы экономического роста, мировой экономической кризис.

In the paper the factors of economic growth in BRIC countries and the impact of 2008–2009 world economic crisis on their economies are analyzed. The prospects for their further development are described.

Key words: BRIC, economic growth rate, world economic crisis.

Постановка проблеми. Економічна криза 2008–2009 рр. вплинула негативно на всі країни світу, зменшивши темпи їх економічного зростання. Однак, є ряд країн, що розвиваються, які зуміли подолати негативні наслідки кризи навіть швидше, ніж розвинені країни, відновивши докризові темпи власного економічного зростання. Мова йде, передусім, про Індію та Китай, темпи економічного зростання яких значно перевищували середньосвітові як до кризи, так і під час та після неї. Їх партнери з БРІК, Бразилія та Росія, зазнали великого економічного спаду під час кризи, хоча темпи їх економічного зростання в докризовий період були вищими, ніж в середньому в світі. Актуальність обраної теми дослідження полягає у необхідності визначення факторів, за рахунок яких країнам БРІК вдавалося зберігати високі темпи економічного зростання останнього десятиліття та з'ясування причин відповідного впливу кризи на кожну з цих держав. Це надасть можливість скласти прогноз стосовно їх майбутнього розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розглядом становища країн БРІК займалися такі російські вчені, як: Б.А. Хейфець, Ю.С. Зайцева, І.Г. Калабеков, А.І. Саліцький, О.А. Брагіна та ін.

Наприклад, Ю. Зайцева пише, що загальною проблемою країн БРІК є значна диференціація їх регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку. Через неї привабливими для інвесторів є лише певні регіони цих країн, які за рівнем свого розвитку можна порівняти з країнами «Великої шістки». Особливо контрастність рівня економічного розвитку регіонів помітна в Російській Федерації, причому численнішими є регіони з низьким та вкрай низьким рівнем економічного розвитку, а середній рівень в країні забезпечується невеликою кількістю північних регіонів та двома столицями.

Б. Хейфець у своєму дослідженні країн БРІК зазначає, що в найближчі роки можна очікувати «геополітичну революцію», коли на зміну традиційним лідерам – індустріальним країнам Заходу (США, Японії, Німеччині, Франції, Великобританії, Італії та Канаді), що об'єднані у G7, – придуть країни з ринками, що розвиваються, – Китай, Росія, Індія, Бразилія, Мексика, Індонезія і Туреччина. За оцінками PricewaterhouseCoopers, група E7 до 2019 р. зрівняється з G7 за сукупним ВВП, а до 2030 р. перевершить «велику сімку» на 30 %. Через два десятиріччя рейтинг з економічної потужності виглядатиме так: Китай, США, Індія, Бразилія, Росія, Німеччина, Мексика, Франція, Великобританія.

Метою даної статті є визначення ключових чинників економічного розвитку кожної з країн БРІК, специфічних особливостей їхнього посткризового відновлення та перспектив подальшого розвитку.

Основна частина. В сучасному міжнародному економічному середовищі вищі темпи економічного розвитку властиві країнам, що розвиваються. Однак сам термін «країни, що розвиваються» є досить широким, адже він включає велике коло країн – від найбільш розвинених в економічному плані, з низьким рівнем демократизації, неринковою економікою, низьким рівнем індустріалізації та життя населення, до так званих «нових індустріальних країн» та інших держав, які ще не повною мірою проявили ознаки розвиненої економіки. І хоча більшість країн, що розвиваються, мають мізерні ВВП порівняно з розвиненими країнами, деякі з них на даному етапі за величиною ВВП обійшли розвинені країни. Мова йде про країни БРІК – Бразилію, Росію, Індію та Китай, що за обсягами ВВП по ПКС в 2010 році, за даними Світового банку обійняли дев'яте, шосте, четверте та друге місця в світовому рейтингу відповідно. Однак через відсталість за іншими соціально-економічними та політичними показниками країни БРІК не входять до списку розвинених держав.

Важливо виокремити специфічні фактори розвитку для кожної з зазначених країн.

Бразилія – найбільша за площею та населенням держава Південної Америки. Посідає п'яте місце в світі за площею та кількістю населення. Бразилія за своєю економічною потужністю випереджає ре-

шту країн Південноамериканського регіону, маючи найвищий рівень розвитку сільського господарства, промисловості, а також велику кількість працездатного населення.

За даними Міжнародного валютного фонду, в 2010 році обсяг ВВП Бразилії, з урахуванням паритету купівельної спроможності (ПКС), становив 2,169 трлн. дол., а темпи зростання ВВП в 2010 році були на рівні 7,5 %, що на фоні різкого падіння в 2009 році до рівня – 0,6 % є суттєвим показником відновлення економічного зростання та подолання наслідків економічної кризи 2008 року (рис. 1). За величиною ВВП на душу населення в поточних цінах Бразилія випереджає решту країн БРІК. Величина цього показника в 2010 році становила 10 710 дол. Однак, якщо врахувати ПКС, Бразилія посідає друге місце з 11 127 дол. на душу населення [5]. За індексом глобальної конкурентоспроможності в 2011 році Бразилія посіла 53-є місце з 142 країн. Серед найбільших проблем для ведення бізнесу в країні можна відзначити високі податки, малорозвинену економічну інфраструктуру (економіка Бразилії зростає передусім завдяки продажу сировини, що зумовило значне падіння темпів зростання у кризові роки, коли ціни на сировину впали), неефективний бюрократичний апарат. Варто відзначити, що Бразилія нині перебуває на 136-му місці зі 142 країн за рівнем нераціональних державних витрат [10].

Російська Федерація має найбільшу площу в світі, майже в два рази більшу за площу наступної країни в рейтингу – Канади (17 075 400 км. кв. і 9 976 137 км. кв. відповідно). За кількістю населення Росія обіймає дев'яту сходинку рейтингу (143 млн. осіб). У 2010 році розмір ВВП Росії, з урахуванням ПКС, становив 2,8 трлн. дол. За обсягами ВВП на душу населення в поточних цінах Росія, серед країн БРІК, має другий результат – 10 440 дол. Якщо ж врахувати ПКС, то Росія займатиме перше місце з 19 840 дол. на душу населення [5].

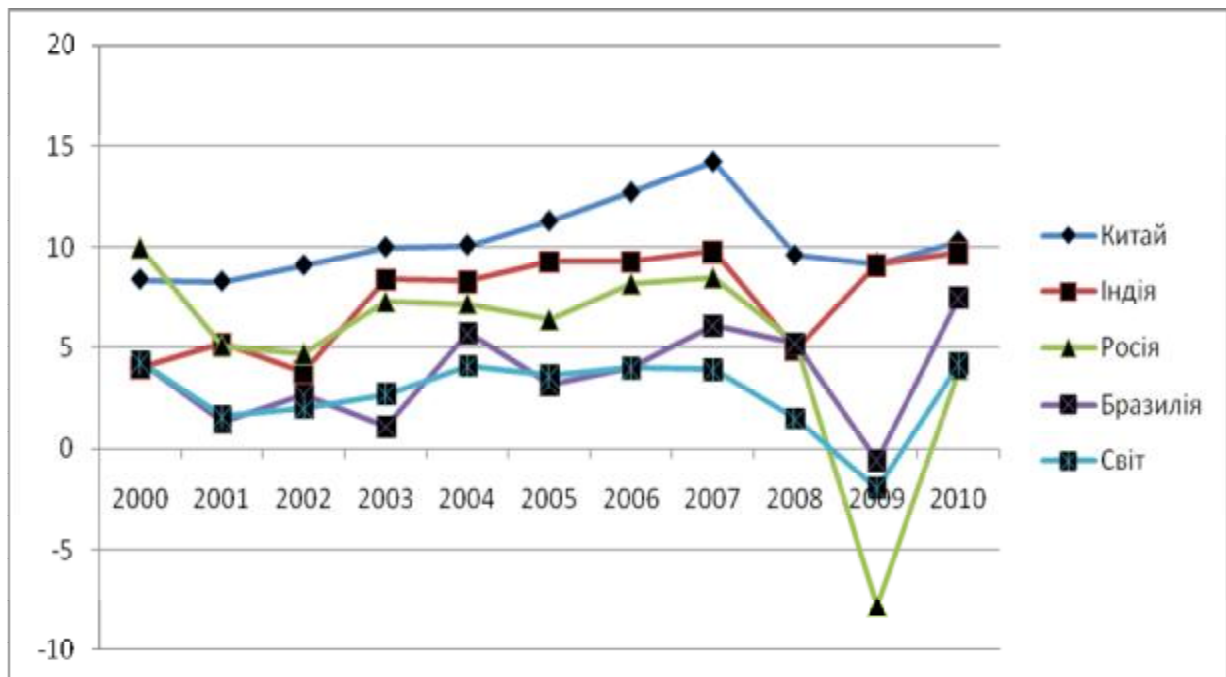

Рис. 1. Динаміка ВВП в країнах БРІК та середньосвітова*

*Складено за даними <http://search.worldbank.org/data>

За індексом глобальної конкурентоспроможності Росія в 2011 році посіла 66-е місце з 142 країн. Серед найбільш проблемних факторів для ведення бізнесу в Росії відзначаються високий рівень корупції, неефективність бюрократичного апарату, висока криміналізованість бізнесу, високий рівень податків [10].

Сучасний соціально-економічний розвиток Російської Федерації значною мірою визначається власним потужним ресурсним забезпеченням, в тому числі – його фінансовою складовою. Це дозволяє стримувати обсяг зовнішнього боргу Росії серед найнижчих показників світового рейтингу. Так, станом на серпень 2011 року, зовнішній борг Росії становив 36,78 млрд. дол. [1]. Цей показник становить лише 2,5 % від обсягу ВВП країни. Показовим є той факт, що після кризи 1998 року зовнішній борг Росії становив 146,4 % від ВВП [2].

В період існування СРСР економіка Росії мала значно більшу вагу в світовому просторі, ніж зараз. Якщо порівняти стан економіки Росії зі станом економіки Китаю у 80-х роках ХХ ст., побачимо,

що Росія була в набагато вигіднішому економічному становищі, ніж Китай. Наприклад, в Китаї в 1980 р. було виплавлено 37,1 млн. т. сталі, а в Росії – 84,4 млн. т.; в цьому ж році в Китаї було випущено 0,22 млн. автомобілів, а в Росії – 1,9 млн. Така ж ситуація спостерігалася за багатьма іншими показниками [4]. Якщо ж порівнювати сучасне становище цих двох економік, очевидним буде протилежне співвідношення. Економічна політика СРСР ставила за мету розвиток ВПК та важкої промисловості. Як наслідок, в 1990 році у населення було занадто багато грошей, використання яких було унеможливлене через нестачу товарів повсякденного попиту. Уряд взяв курс на знецінення накопичень громадян безмірною емісією грошей і, відповідно, космічним підвищенням цін. Тому, задоволення споживчих потреб населення було ускладнене умовами товарного дефіциту.

Проблемою Російської економіки була і залишається сировинна орієнтація експорту. Хоча велика частка сировини та напівфабрикатів в експорті і зумовили реальне зростання ВВП на початку XXI ст., світова криза продемонструвала, що відсутність розвиненої економічної інфраструктури може викликати суттєві перепади у зростанні її економіки в найближчому майбутньому. Після підвищення ВВП на 8,5 % у 2007 році на Росію очікував різкий спад. У 2008 році зростання ВВП Росії становило 5,2 %; в 2009 – рекордне падіння – 7,8 %. Востаннє подібну глибину падіння економіка Росії мала лише в першій половині 90-х років XX ст. В 2010 році динаміка російського ВВП знову стала позитивною. Вона становила 4 %. Відновлення економічного зростання в 2010 році знову ж таки було зумовлене підвищенням цін на сировину, що становить основу експорту. Частка нафти та газу у ВВП Росії з кінця минулого століття й по нинішній час зросла більш ніж в два рази. У 2008 році доходи від видобутку нафти й газу на 50 % визначали доходи російського бюджету та на 65 % їх експорту [3].

Однак сировинна орієнтація російського експорту не є первинною проблемою. Її загострення зумовлене, серед інших причин, корумпованістю владних органів, яка проявилася ще наприкінці XX ст., коли уряд проводив приватизацію російських підприємств, продавши їх за копійки [4]. Очевидним є неефективне управління з боку політичного класу та людей, відповідальних за розвиток національної економіки.

Ускладнює технологічний розвиток Росії недостатньо високий рівень освітньої галузі. Як середня, так і вища школа націлені не на якісну підготовку фахівців, а на отримання комерційного прибутку [6]. Деякі напрями вже сьогодні відчувають дефіцит кадрів (інженери, робітничі професії) через пропаганду «престижних» професій – економічної та юридичної. Спеціалістів з цих напрямів в Росії нині більш ніж вдосталь. Таким чином, Росія потребує корінних змін в політично-економічному житті, зміни відсталих та корумпованих інститутів на раціональні та спрямовані на поліпшення становища всередині країни і добробуту громадян.

Індія – сьома країна світу за площею та друга за кількістю населення. За своєю економічною структурою – це аграрно-індустріальна країна з розвиненою промисловістю. В 2010 році обсяг ВВП Індії з урахуванням ПКС становив 4,2 трлн. дол., 55,4 % його величини належить сфері послуг, 28,4 % припадає на промисловість і 16,2 % на сільське господарство. Обсяг ВВП на душу населення в Індії становить 1477 дол. З урахуванням ПКС цей показник дорівнює 3586 дол. [5].

За індексом глобальної конкурентоспроможності Індія в 2011 році посіла 56-е місце зі 142 країн. Найбільшими проблемами бізнесу в країні є неефективна інфраструктура, високий рівень корупції, неефективність державної бюрократії [10].

Індія також зазнала економічних втрат в період кризи 2008–2009 рр. В результаті, в 2008 році приріст ВВП Індії був у два рази меншим за приріст у 2007 і становив 4,9 %. Але вже у 2009 році зростання було відновлене. Позитивна динаміка ВВП Індії в 2009 році становила 9,1 %, а в 2010 році – 9,7 %, що, фактично, дорівнює приросту ВВП в докризовий 2007 рік [5].

Під час перебування як колонії Великобританії відбулася модернізація освітньої та судової системи, ініційована англійською адміністрацією ще в XIX ст. В результаті, на момент проголошення незалежності Індії у 1947 році, в країні сформувався прошарок грамотної політичної еліти, яка взялася за реформування економіки, піддавши її державному контролю. Уряд Індії розпочав з активної політики за розмежування сфер впливу державного та приватного секторів, одночасно збільшуючи кількість державних підприємств у ключових галузях економіки [7]. Одразу після проголошення незалежності державні органи Індії розпочали контроль над виробництвом та розподілом природних ресурсів. Розвиток країни визначається п'ятирічним планом, що складається спеціальною плановою комісією на чолі з прем'єр-міністром.

В подальшому, незалежно від складу уряду, увага в планах Індії приділялася створенню сучасної індустріальної бази. Велика увага з боку держави приділялася малим підприємствам, які забезпечували зайнятість населення. Уряд дотримувався грамотної політики імпортозаміщення. Він обрав шлях становлення сучасної промисловості, застосовувавши довготривалу політику протекціонізму. В другій по-

ловині ХХ ст. тарифи на окремі види імпортованої продукції сягали 200 %. Згодом держава розпочала поступово набирати обертів у збільшенні експортованої продукції. Однак якість промислової продукції покращувалась дуже повільно і не була здатна конкурувати на зовнішніх ринках з більш якісною продукцією. Індія розвивалася за екстенсивною моделлю, в той час як конкурентоспроможність вже в той період обумовлювалася інтенсивними факторами розвитку. Тому, основу вивозу становили сільськогосподарські товари, текстиль та ювелірні вироби. До початку 90-х рр. ХХ ст. частка Індії в світовому промисловому експорті не перевищувала 0,55 %.

Завдяки економічним реформам, що розпочалися в 1991 році, Індія розпочала рух в напрямку розвитку ринкової системи. Ці реформи полягали, передусім, у лібералізації та приватизації економіки країни. Держава поступово послабила контроль за інвестиціями, імпортом та експортом, реформувала фінансовий сектор та податкову систему, створила чіткі законодавчі та митні правила. Політика уряду корінним чином змінила економічне становище країни, інтегрувавши її в міжнародний економічний простір та створивши сприятливі інвестиційні умови для іноземного капіталу. В результаті проведених реформ були значно скорочені вимоги з ліцензування виробничої діяльності. Промисловість, внаслідок реформ, зазнала реструктуризації та консолідації. Відбулося розширення міжнародної співпраці у промисловому секторі, були вжиті заходи задля зменшення витрат в різних галузях промисловості. Однак в основних секторах економіки частка державних корпорацій досі перевищує частку приватизованих, що негативно впливає на розвиток конкуренції та становлення ринкового механізму.

Негативним фактором в економічному зростанні Індії є напруження в її відносинах з Пакистаном. Воно обумовлює необхідність великих затрат на імпорт зброї та розвиток ВПК. Частка військових витрат Індії в 2009 році становила 2,7 % ВВП [5].

За даними Всесвітнього банку, в 2005 році 41,6 % населення Індії проживало на суму, нижчу ніж 1,25 дол. в день (за ПКС) [5]. Це означає, що близько третьої частини світової бідноти проживає в Індії. Однак величина цього показника поступово знижується (в 1981 році 60 % індійського населення перебувало поза межею бідності). Але частка бідного населення й досі дуже висока, що змушує уряд витрачати значні кошти на забезпечення його мінімального прожиткового рівня за рахунок дотацій, субсидій, що обтяжує витратну частину бюджету країни.

В 2010 році важливим фактором зростання індійської економіки було сільське господарство, вклад якого у ВВП Індії помітно підвищився після значного падіння під час всесвітньої кризи. Але в країні існують серйозні проблеми, пов'язані з цим сектором економіки. В Індії в 2005 році 55,8 % працездатного населення було зайняте в сільськогосподарському секторі [5], в той час як в розвинених країнах цей показник сягає 5–20 %. Сільське господарство Індії потребує осучаснення. Невелика кількість сучасних фермерських господарств, низький рівень механізації, нестача сховищ для сільгосппродукції і, відповідно, втрата значної кількості виробленої продукції на різних етапах її використання, велика вартість її транспортування та ще ряд інших недоліків є сучасною реальністю Індії.

Сфера послуг продовжує залишатися основним двигуном економічного зростання країни, хоча її внесок був дещо меншим, ніж в докризову фазу високого зростання (2003–2008 рр.) [8].

В найближчі роки перепоною у підтриманні високих темпів економічного зростання для Індії можуть стати низька продуктивність сільського господарства та обробної промисловості, високі світові ціни на сировину, яку країна змушена імпортувати.

Китайська Народна Республіка – найбільша країна за кількістю населення та третя за площею. Обсяг її ВВП в 2010 за ПКС становив 10,084 трлн. дол. За величиною ВВП Китай займає друге місце в світі, поступаючись лише США. Однак величина ВВП на душу населення в країні досить мала – 4 392,6 дол., а з урахуванням ПКС – 7 535,5 дол. Росія та Бразилія випереджають Китай за цим показником. Темпи зростання Китаю були і залишаються найвищими серед БРІК. В 2010 році китайська економіка зростає на 10,3 % [5]. Високі темпи економічного зростання КНР обумовлені великою кількістю експортованої продукції, передусім трудомістких товарів. Суттєвим фактором підвищення конкурентоспроможності продукції китайського виробництва є низький рівень заробітної плати в країні порівняно з розвиненим світом. У 2008 році Всесвітній банк оголосив список десяти країн з найбільшими прогнозованими темпами зростання, в якому був і Китай. Варто зауважити, що до списку не увійшла жодна індустріально розвинена країна, лише країни Півдня.

За індексом глобальної конкурентоспроможності в 2011 році Китай посів 26-е місце зі 142 країн. Серед найсуттєвіших проблем для ведення бізнесу варто відзначити неефективність державного бюрократичного апарату, політичну нестабільність та корупцію [10].

Переваги економіки Китаю базуються на багатих природних ресурсах, великій кількості працездатного населення, наявній базі капіталомістких галузей обробної промисловості, яка, втім, потребує технологічної модернізації.

Формування ринкової економіки в Китаї відбувається під керівництвом комуністичної партії на основі п'ятирічних планів. Щоб сприяти структурним змінам, Китай розвиває власну систему освіти, стимулює навчання студентів за кордоном.

За обсягом експорту КНР займає перше місце в світі. На зовнішній ринок вивозиться 20 % продукції промисловості та сільського господарства. Китай підтримує торговельно-економічні відносини зі 182 країнами та районами світу. Основними торговельними партнерами Китаю є розвинені країни, передусім Японія, США, західноєвропейські держави, на які припадає 55 % зовнішньоторговельного обороту.

З 2005 року Китай лідирує в світі за обсягом високотехнологічного експорту. Основа цього явища була закладена ще в 90-і роки, коли за одне десятиліття в Китаї було створено 22 державні науково-дослідні інститути. Науково-дослідницька база Китаю створює прориви світового значення в космічній промисловості, супутниковому зв'язку, окремих видах електроніки. Дослідження науково-дослідних інститутів включають і економічну проблематику. В перерахунку по ПКС витрати Китаю на наукові дослідження та конструкторські роботи в 2008 році становили 1,5 % ВВП. За обсягами фінансування науки Китай поступається лише США [9].

Незважаючи на значні досягнення КНР в розвитку промисловості, частка робочої сили в сільсько-господарському секторі країни досі занадто висока, в декілька разів вища, ніж у розвинених країнах. В 2008 році цей показник сягав 39,6 %, однак він зберігає тенденцію до падіння. В 2002 році частка зайнятих в сільському господарстві сягала 50 % від загального працездатного населення [5]. Ефективність аграрного сектора в Китаї все ще низька. Додаткова вартість в розрахунку на одного зайнятого в 2003–2005 рр. становила щорічно в середньому 292 дол. – між Ганою (283 дол.) та Болівією (300 дол.). За показником збору зернових на душу населення (313 кг) Китай знаходився навіть не в середині рейтингу, а між Боснією і Герцеговиною, з одного боку, та Іраном, з другого (303 і 321 кг відповідно).

Сьогодні з обсягами ПШ, що надходять до економіки Китаю, можуть конкурувати тільки США [5]. ПШ до Китаю досягли такого рівня, що уряд країни приступив до заходів щодо попередження «перегріву» економіки. Велика частина населення країни продовжує жити бідно (10 % населення мають денний дохід нижче одного долара США, а Китай, за рейтингом Світового банку, в 2010 році зайняв лише 95-е місце в світі за розміром ВВП на душу населення 7536 дол. США [5]), тому уряд проводить політику поступового збільшення доходів населення. До того ж, Китай сам активно бере участь в інвестуванні власного капіталу за кордон задля зменшення надлишкових фінансів усередині країни.

Висновки. Економічне зростання Бразилії та Росії відбувається в основному за рахунок сировини. Падіння ціни на неї під час світової кризи зумовило різке скорочення темпів зростання ВВП цих країн. Відновлення економічного зростання в 2010 році зумовлене підвищенням цін на сировину, а не активізацією промислового сектора. Перед ними гостро стоїть питання диверсифікації економічної інфраструктури.

В КНР та Індії зростання відбувається, передусім, завдяки розвиненим сфері послуг та промисловості. Якщо в Індії сфера послуг з явним відривом від промисловості та сільського господарства лідирує в частці ВВП, то в Китаї сфера послуг та промисловість становлять приблизно однакову частину ВВП. В цих країнах актуальне питання розвитку аграрного сектора, в якому задіяна значна частина населення. Підвищення ефективності роботи сектора за рахунок оновлення засобів праці може вивільнити велику кількість робочої сили задля застосування її в інших галузях економіки.

Темпи зростання країн БРІК є одними з найвищих у світі, в майбутньому ці країни можуть стати світовими економічними лідерами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Динамика объемов государственного внешнего долга РФ, в 2011 г., млрд. дол. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://info.minfin.ru/debt.php>.
2. Обращение посла Российской Федерации П.В. Стегния к участникам Черноморского флота по вопросам развития делового сотрудничества [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.turkey.mid.ru/hron/hronika31.html>.
3. Trouble in the pipeline, The economist (8 may 2008) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economist.com/node/11332313/print?story_id=11332313.
4. Калабеков И.Г. Российские реформы в цифрах и фактах. – М.: Русаки, 2010.
5. База даних Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.worldbank.org/data>.
6. Музалевская Е.А. Проявление коррупции в системе образования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/SCIENTIFICARTICLES/2006/Mazulevskaja/>.
7. Брагина Е.А. Взлет по-индийски // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 2. – С. 64–74.

8. Щорічний звіт Резервного банку Індії 2010–2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rbi.org.in/scripts/AnnualReportPublications.aspx?year=2011>.
9. Салицкий А.И. Китай: универсальная модель модернизации? // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – №7. – С. 43–55; №8. – С. 69–81.
10. The Global Competitiveness report 2011–2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf.

УДК 338.24

АНАЛІЗ ВИТРАТ З МЕТОЮ УПРАВЛІННЯ БЕЗЗБИТКОВІСТЮ ТА ПРИБУТКОМ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Гаркуша Н.М.

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Предложен методический инструментарий для анализа расходов основной деятельности, что связано с их влиянием на финансовые результаты предприятия.

Ключевые слова: *расходы, розничная торговля, CVP-анализ (анализ взаимосвязи «расходы – объем – прибыль»), точка безубыточности, запас прочности, коэффициент маржинального дохода.*

Methodical instruments for the analysis of the main activity expenses that is connected with their influence on financial expenses of an enterprise are offered.

Key words: *charges, retail trade, CVP-analysis (Cost – Volume – Profit Analysis), break-even point, safety factor, coefficient of contribution margin.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. В системі управління підприємством важливе місце відводиться питанням управління витратами. Без об'єктивної оцінки витрат неможливо управляти ефективністю підприємства. Процес управління витратами – це багатопрофільний процес, який охоплює усі аспекти господарської діяльності, починаючи з придбання і завершуючи реалізацією товарів.

В умовах ринкових відносин витрати стають інструментами конкуренції. Від їх тісного взаємозв'язку залежить успіх підприємницької діяльності і можливість виживання на конкурентному ринку.

Ефективне управління витратами, безперечно, підвищує ринкову репутацію підприємства. Гарна ринкова репутація, в свою чергу, притягує до себе прихильність покупців, спрощує доступ підприємства до позикових засобів та інших ресурсів, закладає базу підвищення вартості підприємства. Щоб утриматись на конкурентному ринку, необхідно цілеспрямовано і послідовно оптимізувати витрати на всіх етапах життєвого циклу товару, що не тільки забезпечить додатковий прибуток, а й дасть можливість витримати конкуренцію на ринку і забезпечити господарюючим суб'єктам розширене відтворення в майбутньому.

Одним із найдоступніших методів управління поточною діяльністю підприємства є операційний аналіз, здійснюваний за схемою: «витрати – обсяг – прибуток» (Cost – Volume – Profit, CVP). Саме цей метод дозволяє різнобічно виявити залежність фінансового результату комерційної діяльності від зміни обсягів витрат і продажів товарів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження управління витратами, аспектам їх аналізу та ефективності підприємств було приділено багато уваги в працях таких відомих економістів, як Дж. Кейнс, В. Леонтьєв, А. Маршал, Ф. Найт, П. Самуельсон, А. Сміт, Л.І. Кравченко, М.І. Баканов, В.А. Чернов, А.Д. Шеремет, К. Друрі та ін.

Публікації останніх років являють собою значний вклад у дослідження проблем управління і аналізу витрат, виявлення функціональних залежностей між витратами, прибутком та обсягом продажів товарів. Це роботи Ф.Ф. Бутинця, Н.В. Власової, С.Ф. Голова, В.В. Ковальова, Л.О. Лигоненко, А.А. Мазаракі, Є.В. Мних, Л.В. Нападовської, Н.М. Ушакової, Ю.С. Цал-Цалко та ін.

Однак основна увага науковців спрямована лише на окремі аспекти управління витратами або їх аналізу. При цьому механізм аналізу витрат висвітлюється у більшості випадків стосовно промислових підприємств. Залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження окремі питання, присвячені поглибленому опрацюванню теоретичних і методологічних аспектів проблеми аналізу витрат торговельних підприємств, і зокрема, операційному аналізу. Застосування операційного аналізу забезпечує керівництво інформацією, яка може бути використана для планування прибутку, розробки асортиментної політики продажів, прийняття короткострокових управлінських рішень тощо.